

ním nařízením stanovena doba pětiletá) jako d. s. p. a je dobře kvalifikován, a že vyhovuje všeobecným i zvláštním podmínkám stanoveným pro propůjčení onoho služebního místa. Zákon obsahuje ustanovení o tom, jak se hodnotí služba d. s. p. pro službu, do které d. s. p. vstoupí na základě tohoto zákona (§ 7), o vrácení výpomoci, kterou jinak d. s. p. dostávají při svém odchodu z další činné služby, resp. při vystoupení z poměru d. s. (§ 8) a o evidenci (§§ 9—13, 15). Nárok na propůjčení vyhrazeného služebního místa směřuje k tomu, aby místo nebylo propůjčeno nikomu jinému, než některému oprávněnému žadateli. Zjistí-li se, že místo bylo propůjčeno proti ustanovením zák. č. 54/1927 Šb., jest povinen příslušný (vládním nařízením určený) úřad prohlásiti propůjčení místa za neplatné a naříditi, aby byl propuštěn bez nároku na jakékoli odškodnění ten, kdo místo obdržel a aby bylo dotčené místo propůjčeno podle ustanovení cit. zákona; nařízení tomu musí propůjčitel místa vyhověti a zaměstnance ihned ze služby propustiti. Toto represivní opatření jest ovšem možno jen do lhůty jednoho roku (§ 14, odst. 2). Stížnost proti nezákonnému udělení místa podává oprávněný žadatel prostřednictvím ministerstva národní obrany. Propůjčí-li někdo proti ustanovení cit. zákona služební místo ve vázaných soukromých závodech nebo podnicích, bude potrestán pokutou 1000 až 10.000 Kč, a to i tehdy, kdyby propůjčení místa nemohlo již býti prohlášeno za neplatné; příslušný k stíhání jest politický úřad (administrativní policejní vrchnost) I. stolice sídla závodu (podniku). Pokuty připadají státu. Právoplatná rozhodnutí úřadů, jimiž se pokuty ukládají, jsou vykonatelná soudní exekucí v celém státním území. Nároku na propůjčení služebních míst pozbývá d. s. p., vzdal-li se nároku, dovršil-li 35. rok věku, pokud jde o místa úřednická, nebo 40. rok věku, pokud jde o místa jiná, dále přijal-li od vojenské správy odbytne, byl-li odsouzen a je-li s odsouzením spojena ztráta způsobilosti k dosažení státních a veřejných úřadů, nebo byla-li při něm vyslovena ztráta úřadu, dále definitivním propůjčením některého vyhrazeného místa, při ustanovení čekatelem nebo při zatímním propůjčení služebního místa pak tehdy, nedošlo-li k definitivnímu ustanovení z jeho viny.

Jan Kalhous.

Delegation.

D-í (delegatio) rozumí se povšechně úkon, jímž někdo (delegant) přenáší na jiného (delegatus) vykonání aktu, který by jinak vykonal resp. vykonati mohl nebo měl sám. V tomto smyslu vyskytuje se d. v právu římském při převodu obligací (aktivní a pasivní d.). V užším smyslu mluví se o d-i, když to, co se přenáší, jeví se jako pravomoc čili kompetence. D. tohoto druhu vyskytuje se na př. v právu církevním, podle kterého církevní hodnostáři mohli povšechně delegovati svou pravomoc. V přeneseném smyslu rozumí se d-í konečně i sbor, na nějž určitá pravomoc byla přenesena, na př. „delegace“ podle ústavního práva bývalé monarchie rakousko-uherské, která skládala se z členů, zvolených jednak říšskou radou, jednak sněmem uherským, a které příslušela kompetence týkající se záležitostí společných celé říši rakousko-uherské. (Viz heslo: Dějiny ústavní.)

1. **D. moci zákonodárné.** Touto d-í rozumí se přenesení pravomoci, která přísluší zákonodárnému orgánu (parlamentu), na orgány výkonné (vládu, ministerstvo) zvláštním zmocňujícím úkonem se strany orgánu zákonodárného. Otázka přípustnosti takové d. stává se aktuální v konstitučních monarchiích a demokratických republikách. Neboť obě tyto státní formy jsou vybudovány na zásadě oddělení kompetencí zákonodárných a výkonných. O zmíněné přípustnosti možno uvažovati s hlediska pozitivního právního řádu, má-li tento výslovná ustanovení o ní, avšak i povšechně podle pravidel právního poznávání. V prvním případě dlužno, jak řečeno, předpokládati, že přípustnost nebo nepřípustnost d. jest pozitivněprávně upravena. Pak arcíť řešení neskýtá zvláštních obtíží. Jinak má se věc, když pozitivní úprava chybí a když dlužno si tudíž zodpovědět otázku, zdali v takovémto případě je v určitém právu (subjektivním) nebo kompetenci (pravomoci) obsažena pojmově pro držitele i možnost přenést je libovolně na jiného činitele. Je nesporno, že novodobé právní řády a právní cit takovouto možnost povšechně předpokládají, jmenovitě v oboru práva civilního, ač právě staré římské právo civilní stálo na stanovisku opačném (srov. na př. institut novace). Dnes však nepřenositelná práva (jura personallissima) považují se zřejmě za výjimku. V ústavním (veřejném) právu má se

věc poněkud jinak. Ústava, jakožto norma vyššího řádu, rozdílí zde kompetence mezi dva orgány, jež jsou jí oba stejně podřízeny: mezi t. zv. obyčejného zákonodárce (tvůrce obyčejných na rozdíl od ústavních zákonů) a orgány výkonné, a nerozumí se tu nijak samo sebou, že by oba tyto orgány, v našem případě hlavně obyčejný zákonodárce, bez zmocnění ústavy, t. j. zákonodárce ústavního, mohly zmocňovacími úkony měniti vzájemnou kompetenční hranici buď pro jednotlivý případ nebo obecně. Uznává se zde naopak pravidlo: delegata potestas non delegatur. Neboť jen svrchovaný normotvůrce, t. j. ústavní zákonodárce, může libovolně (bez dalšího zmocnění) určovati svou kompetenci a měniti kompetence normotvůrců podřízených. Z toho plyne, že obyčejný zákonodárce může libovolně delegovati svou pravomoc k vydávání norem zákonných jen tehdy, když příslušný právní řád nezná ústavních zákonů ve smyslu formálním, kdežto jinak bylo by třeba zvláštního ústavního zmocnění k podobné d-i.

Pokud jde o československé právo ústavní, dlužno si uvědomiti, že ústava takto výslovně nezmocnila obyčejného zákonodárce k d-i. Bylo by tedy třeba ke každé d-i zákonodárné moci se strany obyčejného zákonodárce zvláštního zmocnění ústavního, jimž by se ad hoc změnila kompetenční hranice mezi obyčejným zákonodárcem a mocí výkonnou (§§ 6 a 55 úst. list.). Je dlužno dále si uvědomiti, že ani § 6 ani § 55 úst. list. nestanoví nic o d-i, nýbrž vytyčuje pouze zmíněnou kompetenční hranici.

Proti právě podanému theoretickému řešení stojí však názor legislativní praxe československé a starorakouské. Byť by i tato praxe neplynula expressis verbis z právního řádu československého, pokud se týče starorakouského, přece nemůže býti pochybnosti o tom, že oba tyto právní řády stojí povšechně na opačném stanovisku než skýtá theoretické řešení. Jsou případy, ve kterých obyčejný zákonodárce beze všeho delegoval moc nařizovací k vydání norem prvotní relevance právní, které tedy, ač vystupovaly ve vnější formě norem druhotných (t. j. nařízení), mohou derogovati dřívějším zákonům (srov. na př. ustanovení §§ 1 a 15 rak. živn. řádu). Pro praxi československého zákonodárství je pak zvlášť příznačným povšechný zmocňovací zák. č. 337/1920 Sb., jímž se „vláda zmocňuje, aby pro úpravu mi-

mořadných hospodářských nebo zdravotních poměrů, způsobených válkou, použila cesty nařizovací, kde by jinak bylo třeba zákona, když se toho jeví nutná potřeba a když by průtah, spojený s předložením věci sboru zákonodárnému, byl věci na újmu“. (Srov. k tomu obdobný zmocňovací zák. rak. č. 307/1917 ř. z.) Právě citované zmocňovací zákony jsou zákony obyčejnými. Tato nesporná legislativní praxe vysvětluje se zajiště částečně tím, že pro právní přesvědčení jeví se obyčejný a ústavní zákonodárce v podstatě týmž zákonodárným činitelem, který v případě stanovení ústavních zákonů zachovává pouze jiná pravidla — quorum, kvalifikovaná většina a pod. — než při usnášení zákonů obyčejných. (Základní rozdíl vysvitne teprve s hlediska theorie o t. zv. stupňovitosti právního řádu). Totéž právní přesvědčení objevuje se ostatně i v praxi, podle které velmi často ústavní zákon (ústava), aniž by si toho byl jasně vědom, deleguje obyčejného zákonodárce ku změnám ústavních předpisů, na př. když § 9 úst. list. čs. deleguje obyčejný zákon — řád volení — ke stanovení náležitostí aktivního volebního práva, čímž ústavní záruka „všeobecnosti“ volebního práva (§ 8 úst. list.) stává se prakticky ilusorní. Viz k tomu Kelsen: „Základy obecné theorie státní“, str. 49.

Problém přípustnosti d. zákonodárné moci bez výslovného zmocnění ústavodárce je velmi sporný v theorii ústavního práva. Pěkný literární přehled pro obor práva československého, francouzského, německého, rakouského a amerického podává Dr. Jaroslav Krejčí v níže cit. spise. U nás stala se otázka aktuální nálezem ústavního soudu ze dne 7. XI. 1922, jímž uznána ústavnost opatření Stálého výboru podle § 54 úst. list. o inkorporaci Vitorazska a Valčicka a jímž vysloven názor o zásadní nepřipustnosti d. moci zákonodárné. Nález ten, který znamená průlom do dosavadní praxe, vyvolal u nás živou literární kontroverzi, v níž zejména Hoetzel hájil proti ústavnímu soudu stanovisko opačné. (Bližší výklady o legislativní praxi československé viz v hesle: Nařízení.)

2. D. v civilním a trestním řízení soudním. D-i v soudním řízení civilním rozumí se případy, kde ze zákonného důvodu konkrétní právní záležitost příkazem vyššího soudu odnímá se soudu, jenž po zákonu byl by pro ni příslušný, a přiděluje se jinému soudu téhož druhu, by ji projednal a vy-

řídil. Rozeznává se d. n u t n á a vhodná (§§ 30 a 31 jur. normy). Nutnou nařizuje soud, který jest přímo nadřízen soudu, jež by jinak byl příslušný, vhodnou pak vrchní zemský soud, pokud se týče nejvyšší soud (srov. k tomu zák. č. 391/1922 Sb.). Pro Slovensko a Podkarpatskou Rus platí §§ 51, 53, 68 zák. čl. I/1911.

Pro řízení trestní platí obdobná povšechná definice pojmu d. Zde mají sborové soudy druhé stolice (v historických zemích vrchní zemské soudy, na Slovensku a v Podkarpatské Rusi soudní tabule) právo, z ohledů na veřejnou bezpečnost nebo z jiných důležitých důvodů vyslechnuvše vrchního státního zástupce výjimečně odnít trestní věc příslušnému soudu a přikázati ji jinému soudu stejného druhu ve svém obvodu. Totéž právo má nejvyšší soud v celé oblasti republiky. Proti povolení d. sborovým soudem druhé stolice mohou si strany stěžovati u soudu nejvyššího (zák. č. 1/1920 Sb.).

O d-i v řízení správním viz heslo: Řízení správní.

Literatura.

Dr. Jar. Krejčí: „Delegace zákonodárné moci v moderní demokracii“ (1924); Hoetzel: „Meze nařizovací moci podle československé ústavní listiny“ (zvl. doplněný otisk z časopisu Právník, ročn. LXII); Weyr: „Soustava československého práva státního“, II. vyd., str. 229, kde uvedena další literatura; týž: v Revue internationale de la théorie du droit, I. roč., str. 72.

Frant. Weyr.

Delikty mezinárodní

viz Odpovědnost státu.

Delikty úřední.

A. Pojem d-ů ú-ích. B. Subjekty d-ů ú-ích. C. Jednotlivé d. ú. I. Zneužití moci úřední. II. Porušení svobody osobní nebo domovní. III. Úplatkářství. IV. Porušení úředního tajemství. V. Jiné d. ú. a příbuzné.

Zkratky: tr. z. č. = trestní zákon z r. 1852 platný v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (býv. rak.); Č. = tamtéž platné trestní právo; tr. z. sl. = tr. z. čl. V/1878 platný na Slovensku a v Podkarpatské Rusi (býv. uh.); Sl. = tamtéž platné trestní právo; O. = přípravná osnova československého trestního zákona o zločinech a přechínech z r. 1926.

Sbírky rozh. nejv. soudu ve věcech trestních jsou značeny takto: sb. Nov. = ofic. sbírka rozh. býv. rak. nejv. soudu založená Nowakem, sb. n. s. = sbírka nejv. soudu, sb. m. spr. = sbírka min. spravedlnosti.

A. Pojem d-ů ú-ích.

Zájem, který mají stát i jeho obyvatelé na tom, aby ti, kdož postaveni jsou ve veřejném úřadě, konali řádně uložené jim povinnosti, toho vyžaduje, aby byly dány prostředky, kterými by konání těchto povinností bylo, třeba-li toho, vynuceno. Zpravidla k tomu postačí tresty k á r n é (disciplinární). Avšak porušení úřední povinnosti může býti tak hrubé, zájmy státu i jednotlivců jím dotčené mohou býti tak důležité, že je potřebí represe tresty justičními, t. j. takovými, které mohou býti ukládány jediné trestními soudy a které mají následky daleko citelnější než tresty kárné, zejména ztrátu zachovalosti, mnohdy i ztrátu samého úřadu a nezpůsobilost jeho znovu nabýti a j. Proto vidíme, že trestní zákony obsahují zpravidla zvl. skupinu d-ů ú-ích, jichž známkou je, že se jimi porušují zvl. povinnosti úřadu a že tudíž mohou býti spáchány jen úředníky. Rozdíl mezi nimi a přečiny disciplinárními je, jak z uvedeného patrno, toliko kvantitativní, aspoň potud, že závisí na tíži provinění, zdali zákon je prohlásí za čin trestný trestem justičním. Ovšem rozdíl v motivaci zákonodárce kvantitativní změně se ihned v kvalitativní, jakmile porušení povinnosti je postaveno pod sankci trestu justičního, a to nejen pro zvláštní povahu takového trestu a pro následky k němu se pojící, nýbrž i proto, že zásada „nulla poena sine lege poenali“, ovládající oblast trestního práva justičního, vyžaduje přesné formulace oněch porušení povinností, která mají býti k této oblasti přivtělena. Jsou pak tato porušení charakterisována v trestním zákoně buď úmyslem vinníka (zejména úmyslem zjištěným, úmyslem poškoditi) nebo prostředkem, typickým jednáním (na př. brání darů, porušení úředního tajemství, potlačení nebo padělání listiny, nepravdivé ověření a j.).

Represe trestem justičním bude potřebí zejména, jde-li o takový čin, který je trestný, i když je spáchán od neúředníka, tedy od kohokoliv. Ta okolnost pak, že jej páše úředník a že tím porušuje zároveň zvláštní povinnosti svého úřadu, jeví se ve zvýšené trestní sazbě na takový čin položené (t. zv. n e v l a s t n í d. ú.) na př. zpronevěra v úřadě (§ 181 tr. z. č., §§ 462 až 464 tr. z. sl.), utržení v úřadě (§ 210 c tr. z. č.), pomáhání vězni k útěku (§ 218 tr. z. č., § 448 tr. z. sl.), skutková urážka v úřadě (§ 331 tr. z. č., § 473 tr. z. sl.), porušení tajemství listovního (§ 1 zák. č. 42/1870 ř. z., § 200 tr. z. sl.). Osnova